

MUSZORGSKIJ

EGY KIÁLLÍTÁS KÉPEI / PICTURES FROM AN EXHIBITION

SÉTA/PROMENADE — GNÓM/THE GNOME — SÉTA/PROMENADE — AZ ÓDON KASTÉLY/
THE OLD CASTLE — SÉTA/PROMENADE — A TUILERIÁK KERTJE/TUILEIRES — BYDLO —
SÉTA/PROMENADE — KISCSIBÉK TÁNCA A TOJÁSHÉJBAN/BALLET OF UNHATCHED
CHICKENS — SAMUEL GOLDENBERG ÉS SCHMUYLE / SAMUEL GOLDENBERG AND
SCHMUYLE — A LIMOGES-I PIAC/THE MARKET PLACE AT LIMOGES
KATAKOMBÁK/CATACOMBS — HALOTTAKKAL A HALOTTAK NYELVÉN/CON MORTUIS
IN LINGUA MORTUA — BABA-JAGA KUNYHÓJA / THE HUT OF BABA YAGA — A KIEVI
NAGYKAPU/THE GREAT GATE AT KIEV

LISZT

I. MEPHISTO KERINGŐ / FIRST MEPHISTO WALTZ OBERMANN VÖLGYE/VALLÉE D'OBERMANN /

1874-ben, alkotó tevékenységének csúcán keletkezett *Muszorgszkij „Egy kiállítás képei”* című zongoraciklusa. A külső indítékot a zeneszerző barátjának, Viktor Hartmann-nak posztumusz tárlata adta. A sorozat két rétegre oszlik: az egyes képek zenei ábrázolására és az e tételek közötti, „Séta” felirátú összekötő szakaszokra. Ez utóbbiak azonos témára épültek, s e témáknak mindig a következő képhez hangulatban illő variánsát halljuk. Maguk a főtételek, tarka színeikkel, ábrázoló plasztikusságukkal, szinte láthatóvá teszik a bukdácsoló „Gnóm”-ot, a romba dőlő „Régi kastély”-t és Hartmann többi képét, illetve építészeti terveit. Muszorgszkij magát az elhunyt barátot is megjelenítette a „Katakombák” című tételt követő „Séta”-ban. A ciklust megkoronázó zárótétel, a „Kijevi nagy kapu” a „Séta”-motívumot is felhasználja.

1835 őszén Liszt Svájcba utazott. A minden szépségre fogékony fiatal alkotóművész megragadta a svájci táj, az egyes helyekhez fűződő történelmi vagy irodalmi gondolatok. A sok élmény zenévé formálódott, s az alkotót inspirálta a svájci táj szépsége, nyugalma és békéje. Ennek az ihletésnek köszönhető az „Années de Pèlerinage”, ez a sajátos zenei útinapló. (Liszt később egy olaszországi utazás élményeivel egészítette ki ezt a sorozatot, így az „első év” alcíme „Svájc”, a másodiké „Itália”; a harmadik füzet Liszt öregkorában keletkezett.) E ciklusból való az „Obermann völgye” („Vallée d'Obermann”) című darab, melynek ihlető forrása a kor híres költő regénye, Sénancour „Obermann”-ja. A zongoraművé Liszt ebből a költői alkotásból vett idézetet tett mottóként. Ebben a műben jelenik meg először a monometrikus szerkesztésmód, Liszt sajátos formaalkotó módszere; a motívumok bonyolult variációs kezelése, mely a tematikus alapszövegből különböző témákat alakít.

Az *I. Mefisztó keringő* zongoraváltozata 1859—60-ban, Weimarban készült. A zenekari változatban is ismert darab Lenau Faust-költeménye egyik epizódjának zenéje öntése; egyben az egész weimari korszak legegységesebb, legerőteljesebb alkotása. A mű merész harmóniai, a funkcionális kapcsolatok fellazítása, a tonális egység megbontása a XX. század zenéjét előlegezi.

Pertis Péter a magyar zongoraművész generáció legfiatalabb korosztályához tartozik, 1966-ban szerezte meg művész-diplomáját a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán. Hazai és külföldi (Róma, London, Bécs, Moszkva, Leningrad, Varsó, Helsinki) hangversenyeket nagy elismeréssel fogadta a közönség és a szak-sajtó. Az Országos Filharmónia szólistája.

SERÉDI ISTVÁN

Mussorgsky wrote "Pictures From an Exhibition" at the peak of his creative activity, in 1874. The idea was provided by the posthumous exhibition of paintings by the composer's friend, Victor Hartmann. The cycle is made up of the musical description of the individual pictures and the sections called "strolls" linking these movements. The "strolls" are built on a single theme and every time it appears, it is changed to suit the atmosphere of the picture to come. The actual movements with their varied colours and graphic plasticity conjure up the stumbling GNOME, the ruined Old Castle and the rest of Hartmann's paintings and architectural designs almost in their physical reality. Mussorgsky also depicted his friend in the stroll following the movement called "Catacombs". The closing movement crowning the whole cycle, entitled "The Great Gate of Kiev" incorporates the stroll motif too.

In the autumn of 1835, Liszt travelled to Switzerland. The young composer who was susceptible to beauty of any kind, was fascinated by the Swiss landscape and the historical and literary associations of some of the places he visited. These experiences found expression in the *Années de Pèlerinage*, a unique musical diary. (In later years, Liszt supplemented this series with the pieces he wrote under the influence of his trip to Italy. So, the subtitle of the "first year" is "Switzerland" and that of the "second year" is "Italy". The third book was composed in Liszt's old age.) "Obermann Valley" ("Vallée d'Obermann") is taken from this cycle. It was inspired by a famous poetic novel of the times, Sénancour's "Obermann". In fact, a quotation from the novel features on the first page of this piano composition. It is in this work that monothematicism first appears in Liszt's oeuvre. Later it became

Liszt's individual method of composing characterized by a complex treatment of motifs in the form of variations, fashioning various themes out of a single thematic cell.

The piano version of the *Mephisto Waltz No 1* was written in Weimar in 1859—60. It also exists in an orchestral version. The waltz is in fact the setting to music of an episode in Lenau's Faust poem. It is at the same time the most coherent and powerful composition of the entire Weimar period. Its daring harmonies, the loosening up of functional relations and the disruption of tonal unity foreshadow the music of the 20th century.

Péter Pertis belongs to the youngest generation of Hungarian pianists. He obtained his degree at the Budapest Academy of Music in 1966. His concerts at home and abroad (Rome, London, Vienna, Moscow, Leningrad, Warsaw, Helsinki) met with both critical and public acclaim. Péter Pertis is a soloist of the National Philharmonic.

ISTVÁN SERÉDI

Mussorgsky: *Bilder einer Ausstellung*
Promenade — Gnomus — Promenade — Das alte Schloss — Promenade —
Tuilerien — Bydlo — Promenade — Ballet der Kuchlein in den Eierschlagen —
Samuel Goldenberg und Schmuyle — Promenade — Der Markplatz von Limoges —
Die Katakomben — (Con mortuis in lingua mortua) — Die Hütte der Baba Yaga —
Das grosse Tor von Kiew.
Liszt: *Vallée d'Obermann*
Erster Mephisto Walzer

Der Klavierzyklus „*Bilder einer Ausstellung*” von Mussorgsky ist im Jahre 1874, auf dem Höhepunkt der schöpferischen Tätigkeit des Komponisten entstanden. Den äusseren Antrieb zu diesem Werk gab die posthume Ausstellung Viktor Hartmanns, eines Freundes von Mussorgsky. Der Zyklus besteht aus zwei Schichten; aus der musikalischen Darstellung der einzelnen Gemälde und aus den „Spaziergänge” genannten, verbindenden Abschnitten. Die letzteren beruhen stets auf demselben Thema, doch hört man in jedem Fall die, der Stimmung des nächsten Bildes angepasste Variante des Themas. Die Hauptsätze selbst machen den humpelnden „Gnom”, das zerfallene „alte Schloss” und die übrigen Bilder, bzw. Baupläne Hartmanns durch ihre bunten Klangfarben, und darstellende Plastizität sozusagen sichtbar. Mussorgsky rief auch die Erinnerung an seinen verstorbenen Freund im auf den Satz „Katakomben” folgenden „Spaziergang” wach. Zum abschliessenden Satz, der die Krone des ganzen Zyklus bildet („Das grosse Tor von Kiew”), verwendet er auch das Motiv „Spaziergang”.

Liszt reiste im Herbst des Jahres 1835 in die Schweiz. Der für jede Schönheit empfängliche junge, schaffende Künstler wurde von der Schweizer Landschaft und dem an den einzelnen Orten haftenden geschichtlichen oder literarischen Gedankenkreis tief beeindruckt. Die vielen Erlebnisse gestalteten sich zur Musik, denn der schaffende Künstler fühlte sich durch die Schönheit, Ruhe und den Frieden der Schweizer Landschaft inspiriert. Dieser Inspiration ist das eigenartige Reisetagebuch „*Années de pèlerinage*” zu verdanken. (Liszt ergänzte später die Serie mit seinen, auf einer Italienreise empfungenen Erlebnissen. So wurde „das erste Jahr” „Schweiz”, das zweite „Italien” betitelt; das dritte Heft ist im Alter Liszts entstanden.) Diesem Zyklus gehört das Stück „*Das Tal von Obermann*” („Vallée d'Obermann”) an, dessen inspirative Quelle der berühmte poetische Roman jener Zeit „Obermann” von Sénancour war. Vor dieses Klavierstück setzte Liszt ein Zitat aus der Dichtung als Motto. Im Werk erscheint zum ersten Mal die monothematische Bauweise, diese eigenartige Gestaltungsmethode Liszts; die komplizierte, variierte Behandlung der Themen, die aus dem thematischen Keim verschiedenartige Themen entwickelt.

Die Klaviervariante des *I. Mephisto-Waltzers* ist 1859—60 in Weimar entstanden. Das auch in orchestraler Form bekannte Stück ist die musikalische Nachschaffung einer Episode aus Lenau's Faust-Dichtung: es ist zugleich die einheitliche und kraftvollste Lisztsche Schöpfung der ganzen Weimarer Zeit. Die kühnen Harmonien des Werkes, die Auflockerung der funktionellen Beziehungen, ferner die Auflösung der tonalen Einheit nehmen die Musik des XX. Jahrhunderts vorweg.

Péter Pertis gehört der jüngsten Generation ungarischer Pianisten an. Sein Künstlerdiplom erhielt er 1966 an der Budapester F. Liszt Hochschule für Musik. Seine in- und ausländische Konzerte (in Rom, London, Wien, Moskau, Leningrad, Warschau, Helsinki) fanden sowohl beim Publikum als auch in der Fachpresse anerkennende Aufnahme. Pertis ist ständiger Solist der Ungarischen Philharmonie.

ISTVÁN SERÉDI

Moussorgski: *Tableaux d'une exposition*
Promenade — Gnomus — Promenade — Il vecchio Castello — Promenade —
Tuileries — Bydlo — Promenade — Ballet de pousins dans leur coques — Samuel
Goldenberg et Schmuyle — Promenade — Limoges. Le Marché — Catacombae
— Con mortuis in lingua mortua — La cabane sur des pattes de poule (Baba-Yaga)
— La grande porte de Kiev.
Liszt: *Vallée d'Obermann* — *Valse Mephistophélès No. 1*

Le cycle pour piano «*Tableaux d'une exposition*» de Moussorgski fut écrit à l'apogée de l'activité créatrice du maître. Le motif, tout extérieur, qui avait inspiré sa composition fut l'exposition posthume du peintre Victor Hartmann, ami du compositeur. Le cycle se divise en deux plans distincts: la présentation musicale de chacun des tableaux et les morceaux intitulés «*Promenade*» qui les relient. Construits sur la base d'un thème unique, ces derniers sont des variations qui évoquent les impressions et le style du tableau qui suit. Par la vivacité de leur coloris et de leurs qualités expressives, les mouvements principaux rendent d'une manière extrêmement plastique presque visibles la figure trébuchante du «*Gnôme*», les ruines du «*Vieux château*» et de tous les autres tableaux et dessins d'architectures de Hartmann. Dans la «*promenade*» qui suit le mouvement «*Catacombae*», Moussorgski évoque son ami défunt. Le finale, intitulé «*La grande porte de Kiev*», se sert également du motif de la promenade.

En automne 1835, Liszt s'est rendu en Suisse. L'âme du jeune artiste, sensible à toute impression, fut saisie par les beautés du paysage alpestre et par les souvenirs historiques et littéraires qui se dégagent des différentes localités du pays. Ces

PÉTER PERTIS

(ZONGORA / PIANO)

ZENEI RENDEZŐ—MUSICAL PRODUCER: ANDRÁS
SZÉKELY—HANGMÉRŐK—RECORDING ENGI-
NEER: JUDIT LUKÁCS—TASAKTERV—COVER
DESIGN: ENDRE BÁNÓ—PHOTO: GYULA ZARÁND
QUALITON FELVÉTEL. QUALITON RECORDING—
MADE IN HUNGARY

stereo-mono

LPX 11430

impressions ont tôt fait de se transformer en musique, inspirée par le calme et la sérénité des montagnes suisses. C'est à cette inspiration qu'on doit attribuer les «*Années de pèlerinage*», cette relation de voyage si étrange. (Par la suite, Liszt a complété le cycle par les impressions de son voyage en Italie: c'est pour cette raison que la «*première année*» porte le sous-titre de «*Suisse*» et la deuxième partie est intitulée «*Italie*»); quant au troisième cahier, c'est une oeuvre qui date l'âge avancé du maître.) C'est le même cycle qui comprend «*La Vallée d'Obermann*», morceau inspiré du célèbre roman autobiographique de Sénancour. C'est une citation empruntée à cette oeuvre si poétique que Liszt a placée en devise à sa composition. La structure monothématique si spécifique de Liszt apparaît ici pour la première fois; il s'agit de ce maniement compliqué des motifs qui crée, à partir de chaque élément, des thèmes divers.

L'arrangement pour piano de la valse *Méphistophélès No 1* fut exécuté par Liszt en 1859—60 à Weimar. Connue également dans sa version orchestrale, la pièce qui s'inspire d'un épisode du *Faust* de Lenau est la plus homogène et la plus vigoureuse de l'époque de Weimar. Les hardiesses de l'harmonisation, la résolution des rapports fonctionnels et les ruptures dans l'unité de la tonalité en font un précurseur de la musique du XXe siècle.

Péter Pertis appartient à la génération la plus jeune des pianistes hongrois. Il a obtenu son diplôme d'artiste à l'Académie de Musique de Budapest, en 1966. Ses concerts ont remporté un très vif succès auprès du public et de la presse musicale tant en Hongrie que dans de nombreuses villes de l'étranger (Rome, Londres, Vienne, Moscou, Leningrad, Varsovie, Helsinki). Pertis est soliste de la Philharmonie Nationale.

ISTVÁN SERÉDI

Mussorgskij «*Картинки с выставки*»

Прогулка, Гном, Старый замок, Тюильрийский сад, Быдло, Балет невылупившихся птенцов, Два еврея, богатый и бедный, Лиможский рынок, Катакомбы, Избушка на курьих ножках («Баба-Яга»), Богатырские ворота.
Лист: *Долина Обермана* (Годы странствий, Год первый, № 6.) — *Меписто-вальс № 1*

Петер Пертиш (фортепьяно)

В 1874 году, находясь на вершине творческой деятельности, *Mussorgskij* написал фортепьянный цикл «*Картинки с выставки*». Внешним поводом для создания этого произведения послужила посмертная выставка картин приятеля *Mussorgskogo* — художника Виктора Гартмана. Цикл распадается на два слоя: музыкальноизобразные отдельные картины и связывающие их части, переходы, называющиеся «*Прогулка*». Эти переходы построены на основе одной и той же темы, и мы всегда слышим тот вариант этой темы, который соответствуют содержанию следующей за «*Прогулкой*» картины. Сами картины своими пестрыми, яркими красками, пластичностью как бы позволяют воочию увидеть ковыляющего «*Гнома*», развалины «*Старого замка*» и все другие картины и архитектурные наброски Гартмана. *Mussorgskij* создал портрет умершего друга в «*Прогулке*», следующей за картиной «*Катакомбы*». Венчающая цикл картина «*Богатырские ворота* в стольном граде Киеве» также использует мотив «*Прогулки*».

Осенью 1835 года *Лист* побывал в Швейцарии. Молодого композитора, восприимчивого ко всему прекрасному, захватила красота швейцарской природы, исторические или литературные воспоминания, навеваемые различными уголками страны. Множество впечатлений вылилось в формы музыки, композитора вдохновляла красота, мир и покой, царившие в швейцарской природе. Из этих впечатлений родились «*Годы странствий*», своеобразный музыкальный дневник. (Позднее *Лист* дополнил этот цикл впечатлениями, связанными с поездкой в Италию, поэтому подзаголовок «первого года странствий» — «*Швейцария*», второго — «*Италия*»; третья часть была создана *Листом* уже в старости.) Из этого цикла взята нами пьеса «*Долина Обермана*», источником, вдохновившим *Листа* на создание этой пьесы, был знаменитый в ту эпоху поэтический роман Сенанкура «*Оберман*». Из этого произведения взял *Лист* эпиграф к своей пьесе. В этом произведении впервые появляется монотематический метод композиции, своеобразный метод создания *Листом* формы: сложное, вариационное использование мотивов, с помощью которого из основной тематической ячейки композитор создает различные темы.

Фортепьянный вариант «*Меписто-вальса*», № 1, был создан *Листом* в 1859—1860 годах в Веймаре. Это произведение, известное и в оркестровом варианте, воссоздает один из эпизодов поэмы Ленау «*Фауст*». Одновременно это одно из самых лучших произведений веймарского периода в творчестве *Листа*. Смелые гармонии, расслабление функциональных связей, разложение тонального единства, — все это уже как бы является предчувствием музыки XX века.

Петер Пертиш относится к самому младшему поколению венгерских пианистов. Он окончил Будапештскую Консерваторию в 1966 году. Его концерты как на родине, так и за рубежом, были тепло приняты критикой и публикой. Петер Пертиш гастролировал в Риме, Лондоне, Вене, Москве, Ленинграде, Варшаве и Хельсинках. Сейчас он является солистом венгерской Филармонии.

ИШТВАН ШЕРЕДИ